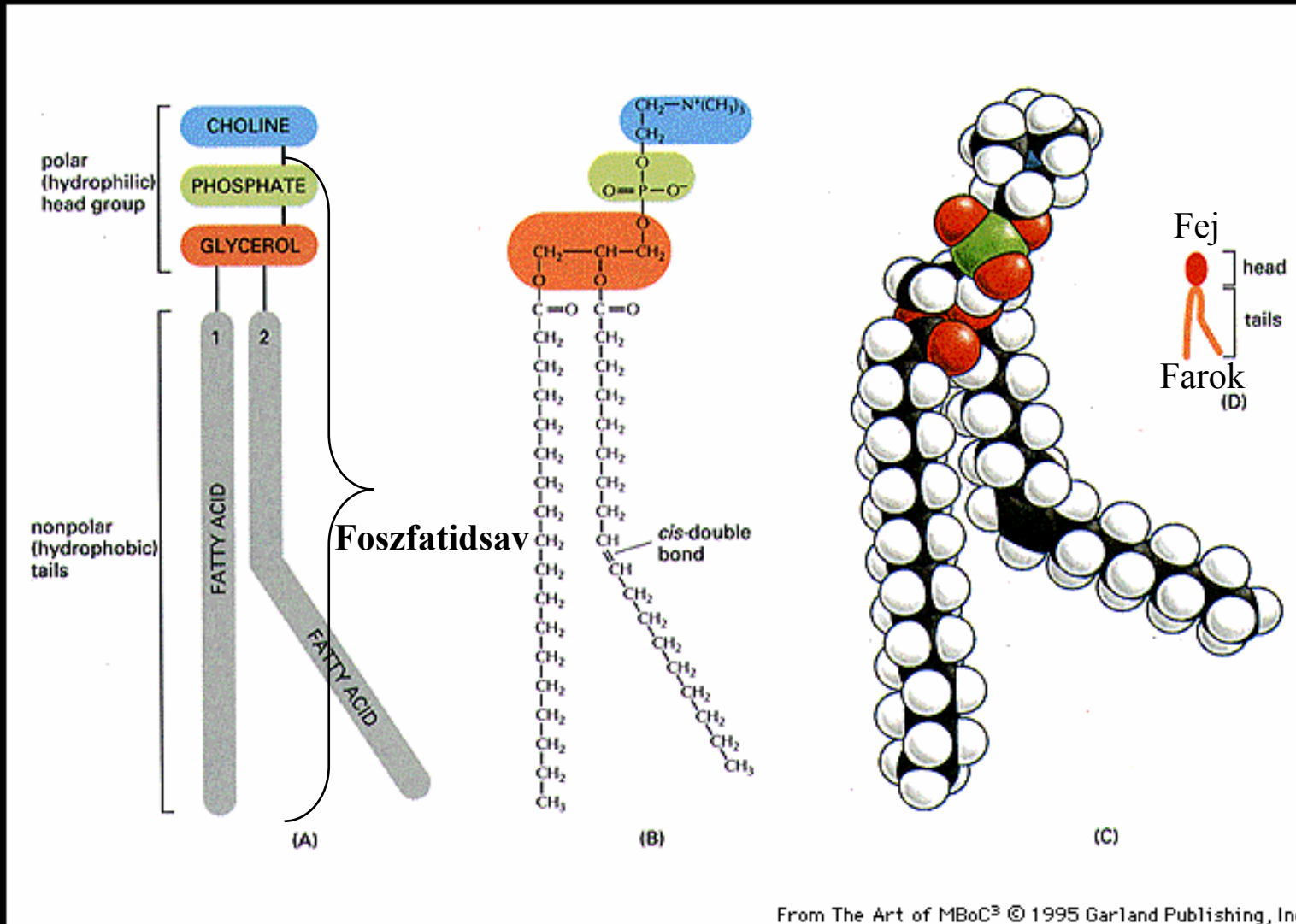

Membránok

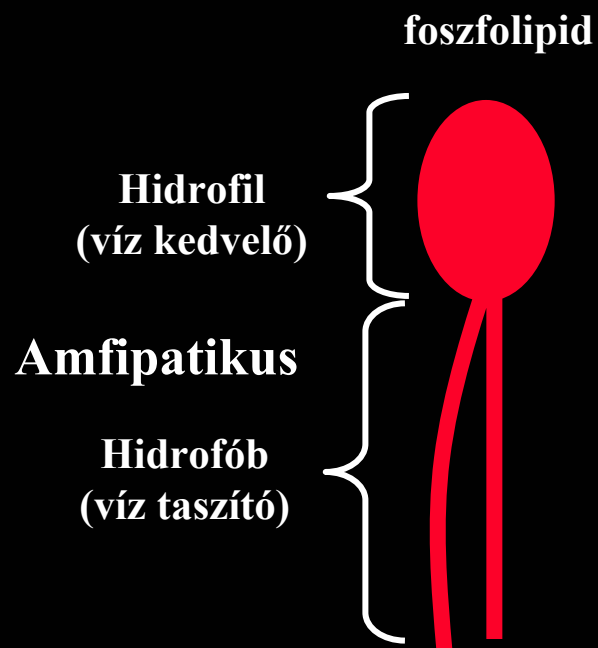
Eukariótákban: Külső – belső membrán

Egységes felépítés az összes sejtben, kivéve ősbaktériumok

Foszfolipidek

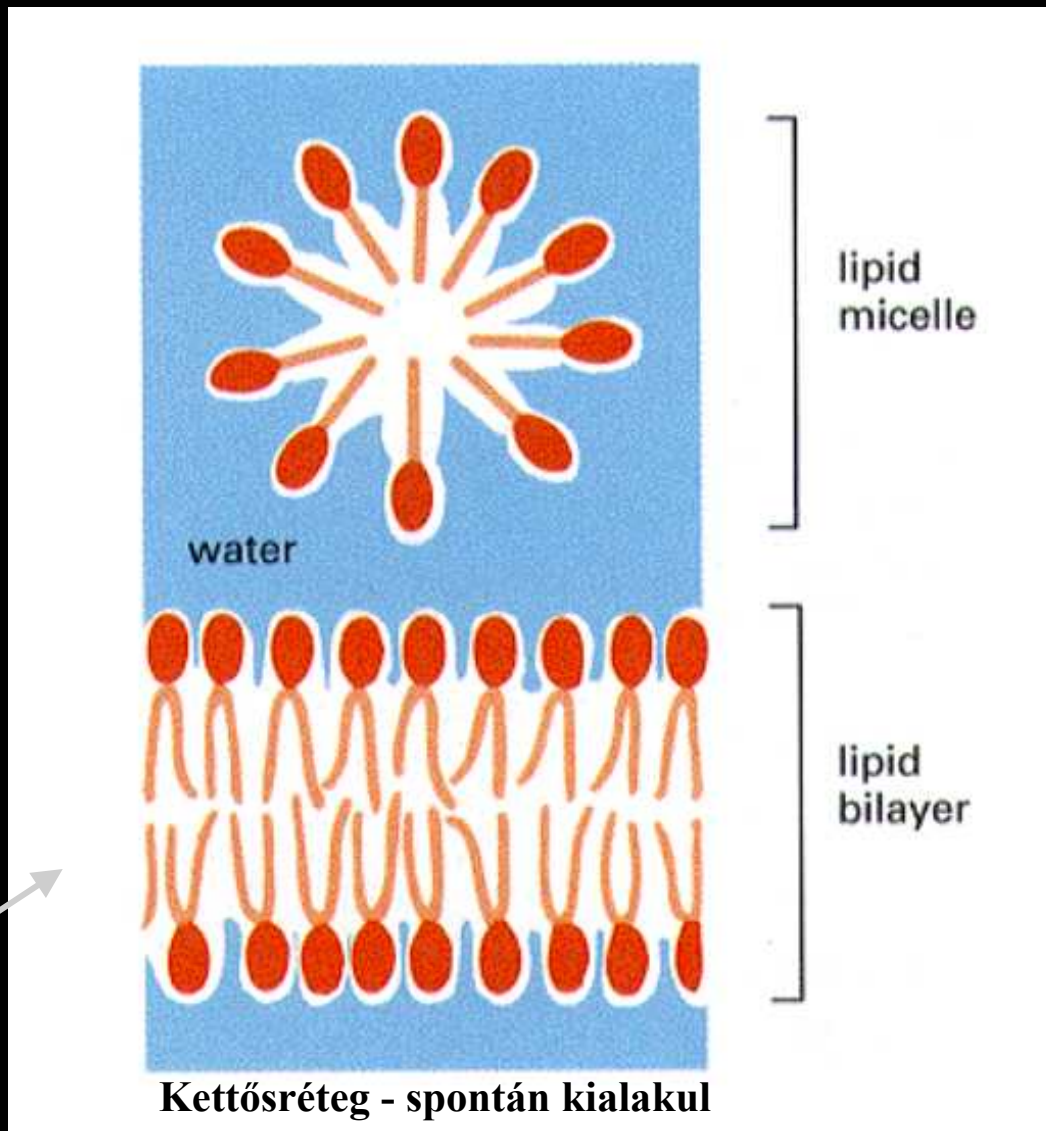

A foszfolipidek viselkedése vízben

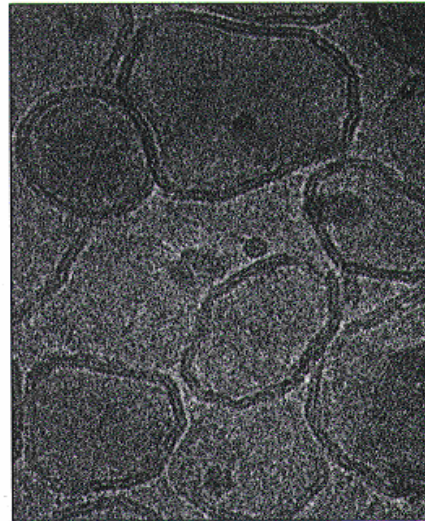

Nem lehet nyitott vége!

önhegedő

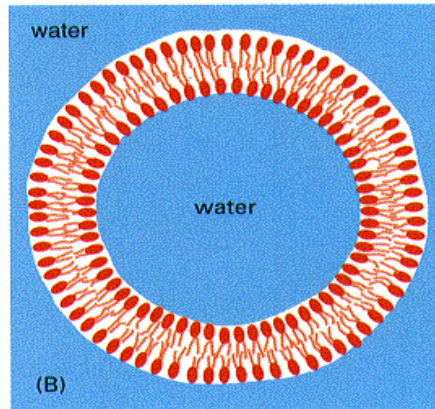

liposzóma

(A)

100 nm

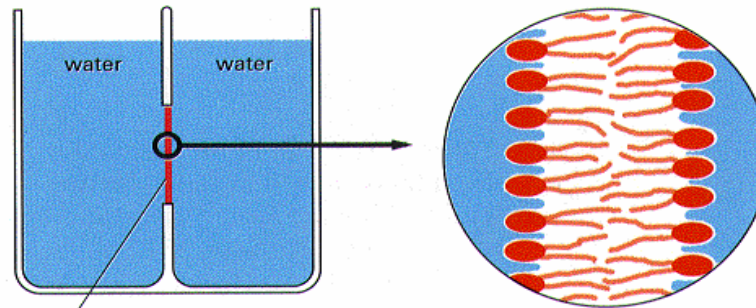

(B)

25 nm

From The Art of MBoC³ © 1995 Garland Publishing, Inc.

planáris bilayer = fekete membrán

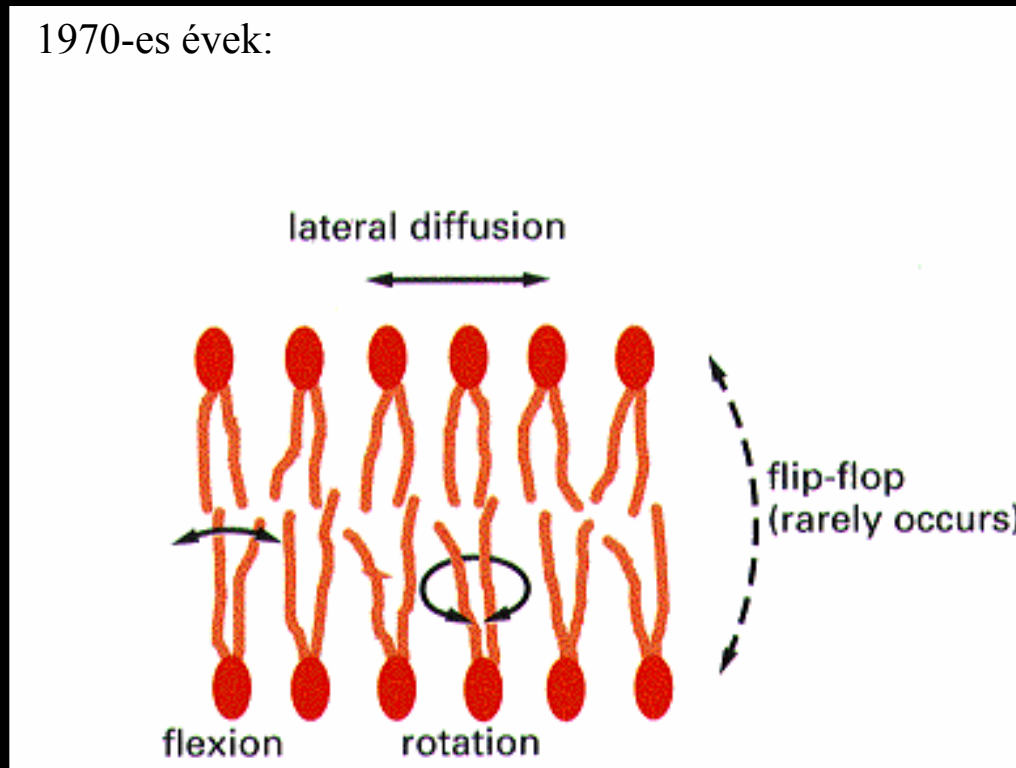
lipid bilayer (black membrane)

Átjárhatóság vizsgálata

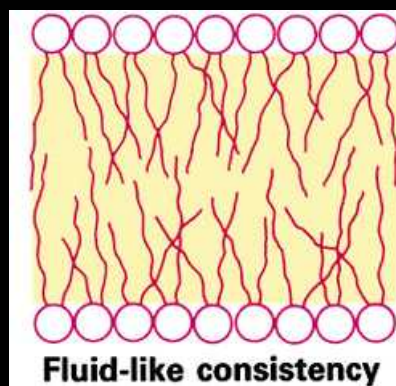
From The Art of MBoC³ © 1995 Garland Publishing, Inc.

A lipid kettős réteg egy két-dimenziós folyadék

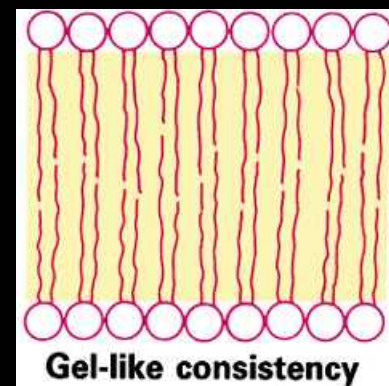
1970-es évek:

Fosfolipid szintézis a citoplazmában. Flipáz enzim jutja ki a külső oldalra a fosfolipideket.

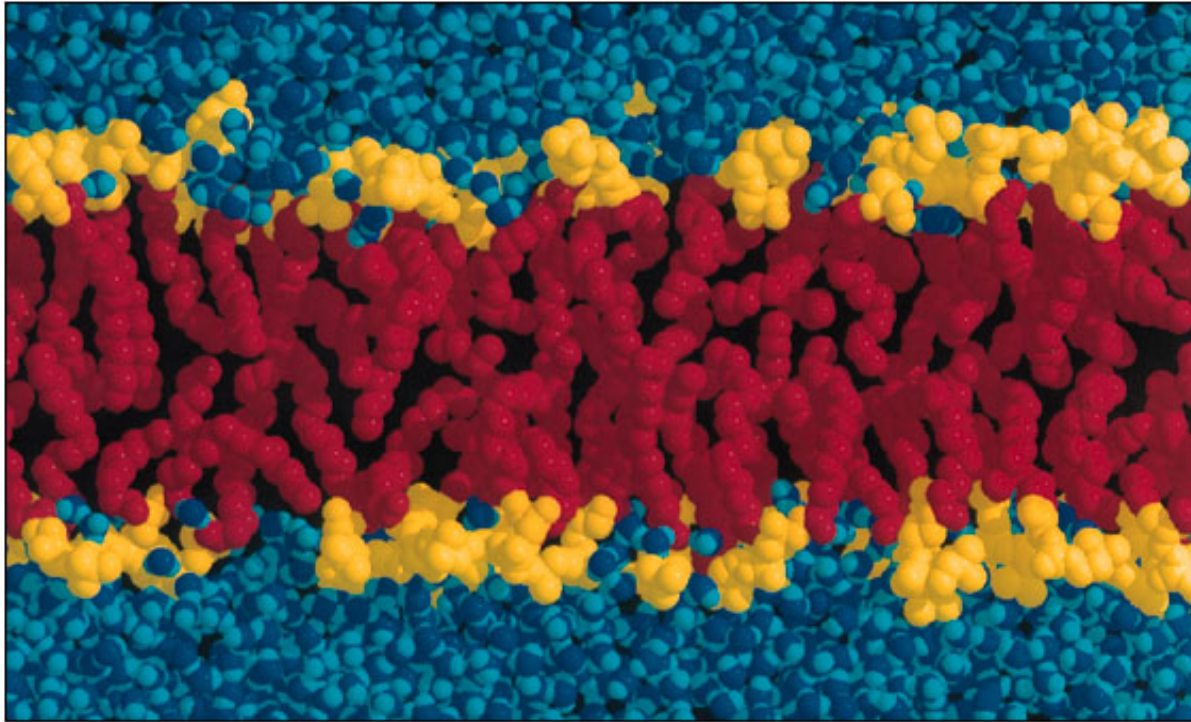
hűtés →

rövidebb, telítelenebb zsírsav → alacsonyabb „fagyáspont”

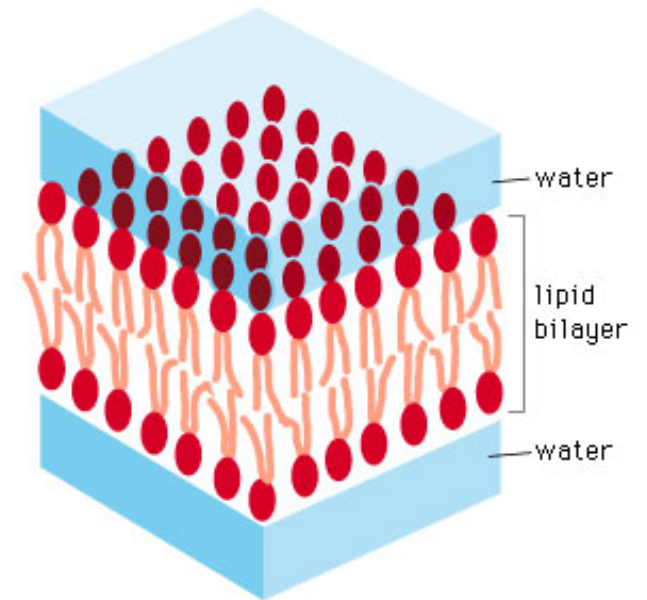
2 dimenziós folyadék

A foszfolipid bilayer szerkezete

(A)

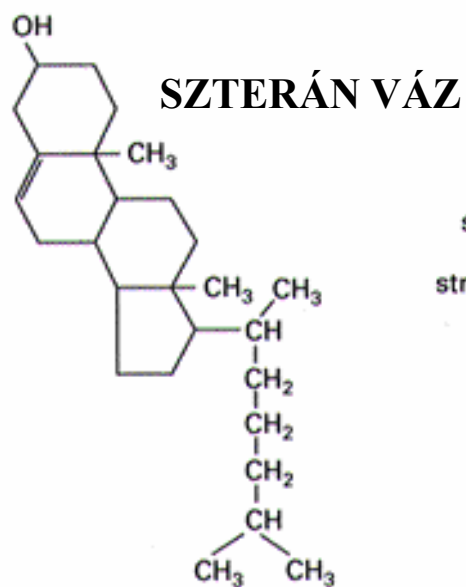
1 nm

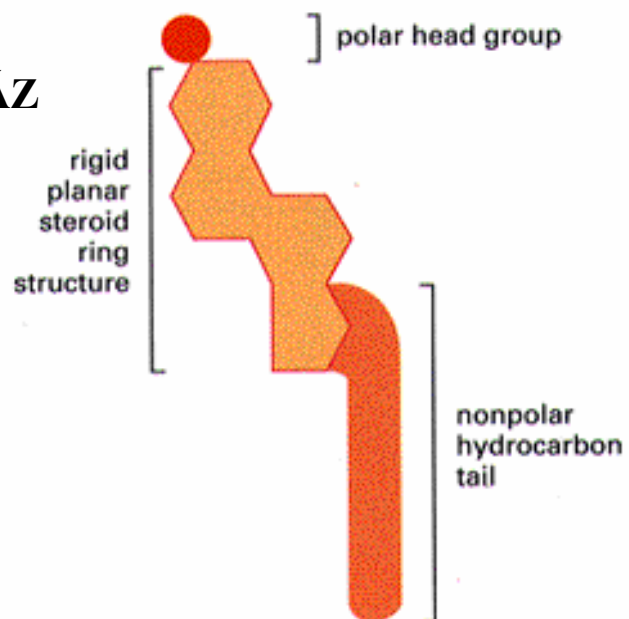
(B)

A koleszterin hatása a membrán fluiditásra

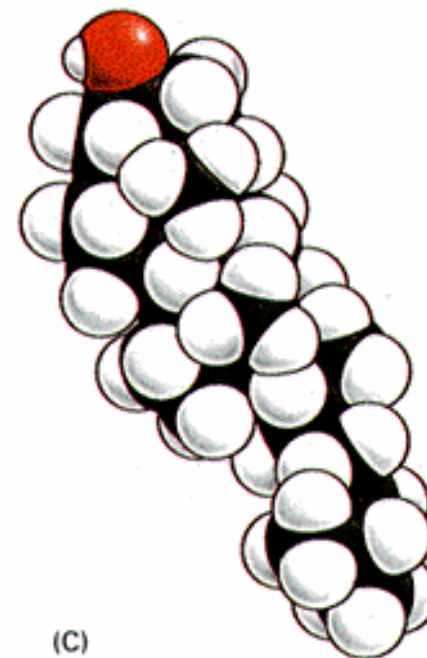
Sok eukariótában nagy mennyiségben előfordul a foszfolipidek közé ékelődik

(A)

(B)

(C)

- Gátolja a lipidek mozgását a membránban. Kevésbé fluid.
- Gátolja a fázisátmenetet is.

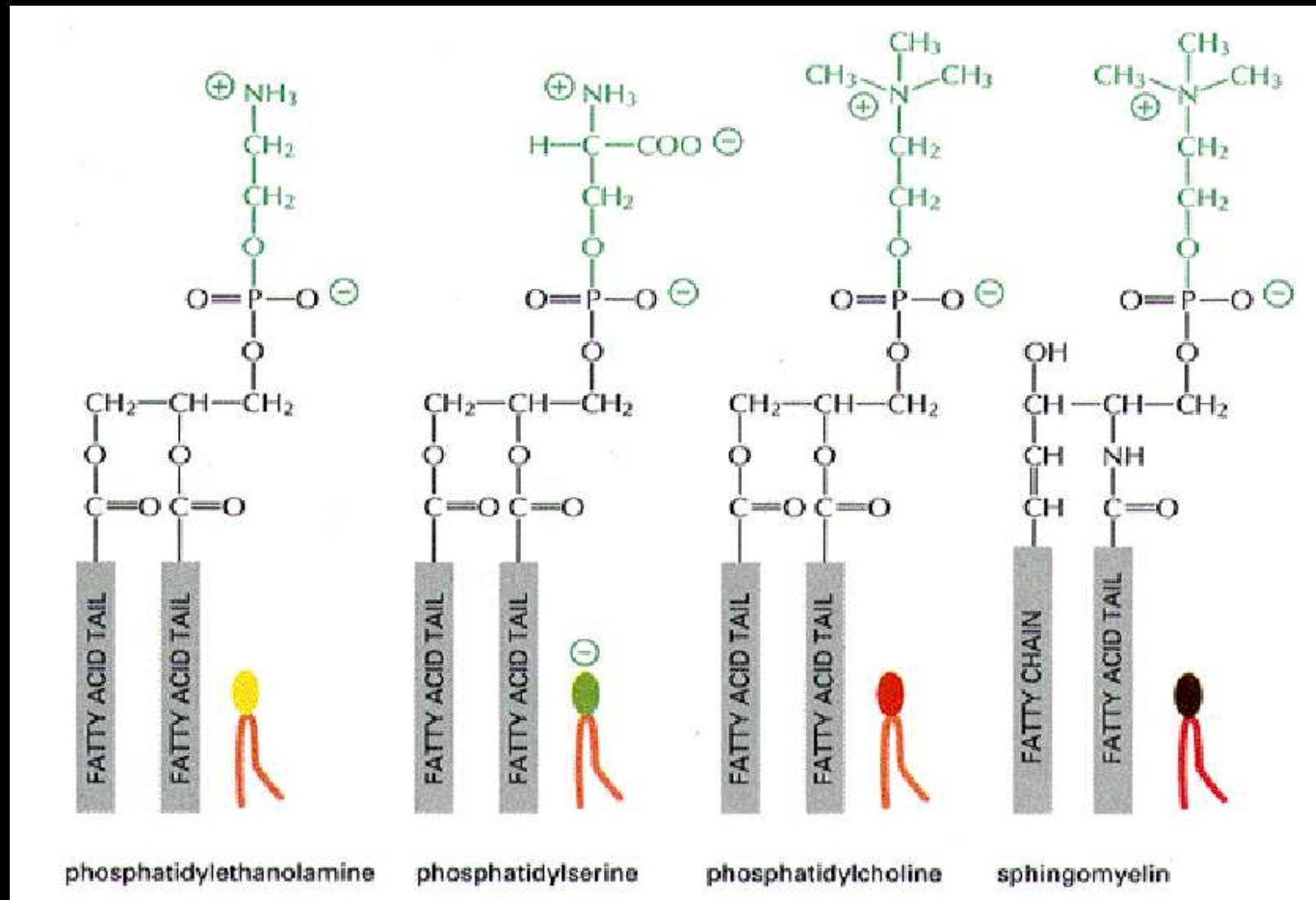
foszfatidil-

ethanolamin

szerin

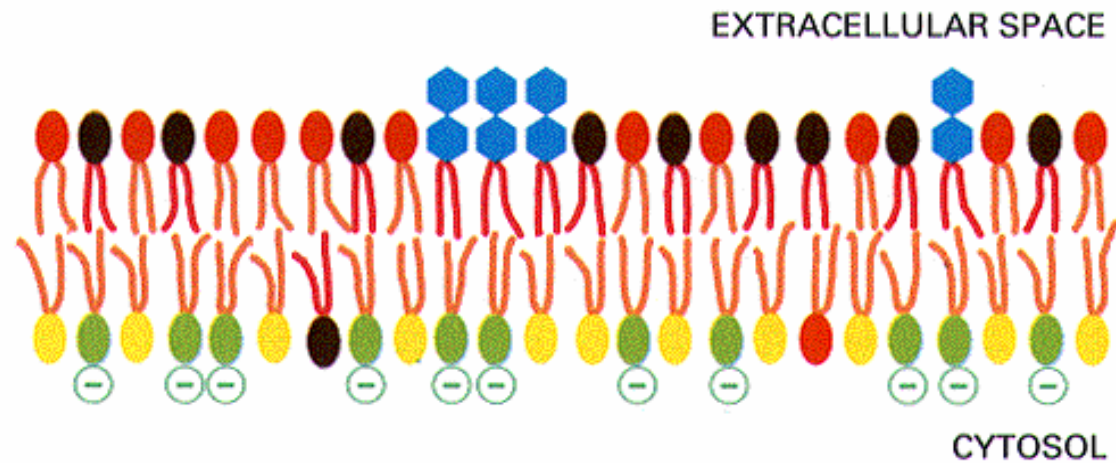
kolin

szfingomielin

Baktériumokban szinte csak ez.
Koleszterin nincs. Sejtfal védi.

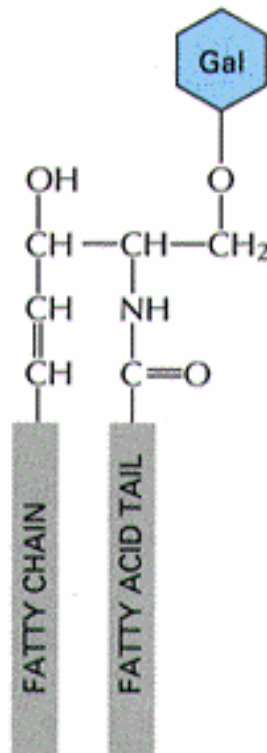
A lipid kettős réteg aszimmetrikus

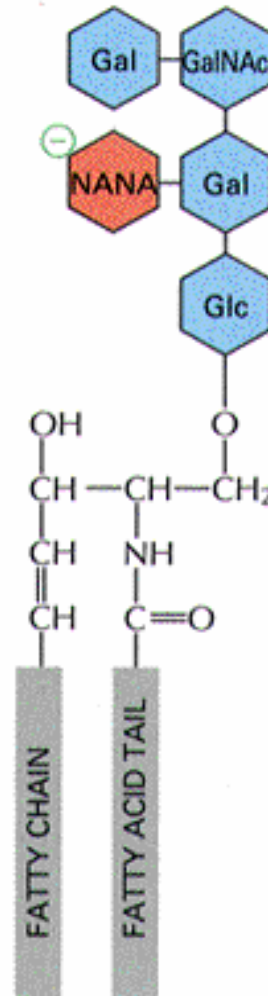
Flipáz válogat: Foszfátidil-szerin soha nem jut ki. – töltés a belső rétegben

A plazmamembrán külső felületét glikolipidek borítják

Glikolipid =
szénhidrátot tartalmazó lipid

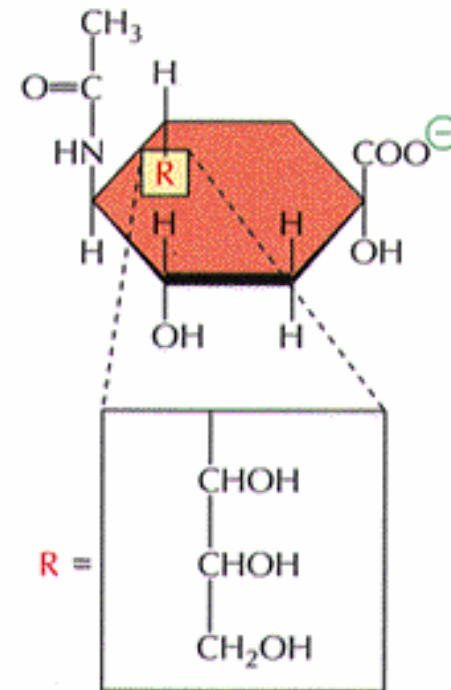

(A) galactocerebroside

(B) G_{M1} ganglioside

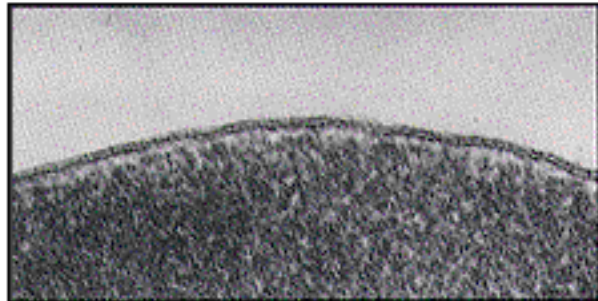
N-acetil-neuraminsav

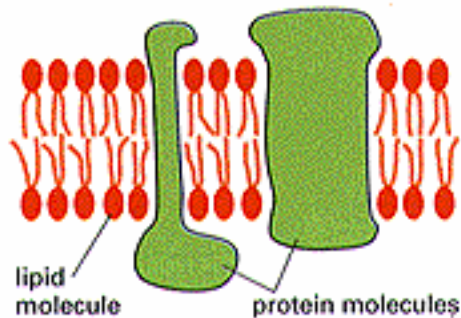
(C) sialic acid (NANA)

Minden állati sejtben a külső réteg 5%-a. Idegsejt membrán 10%-a gangliozid (negatív töltés)

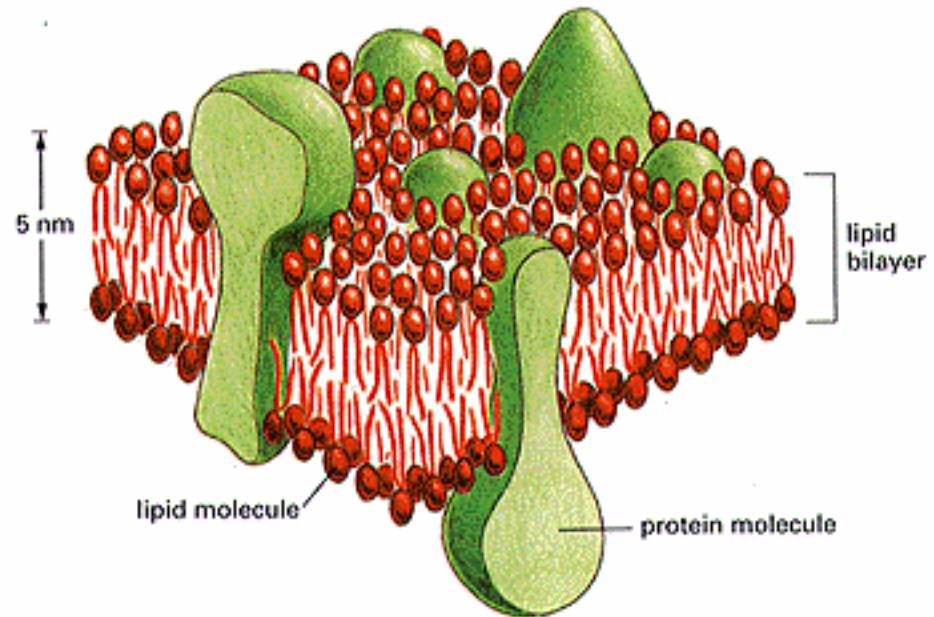
A membrán-fehérjék

(A)

(B)

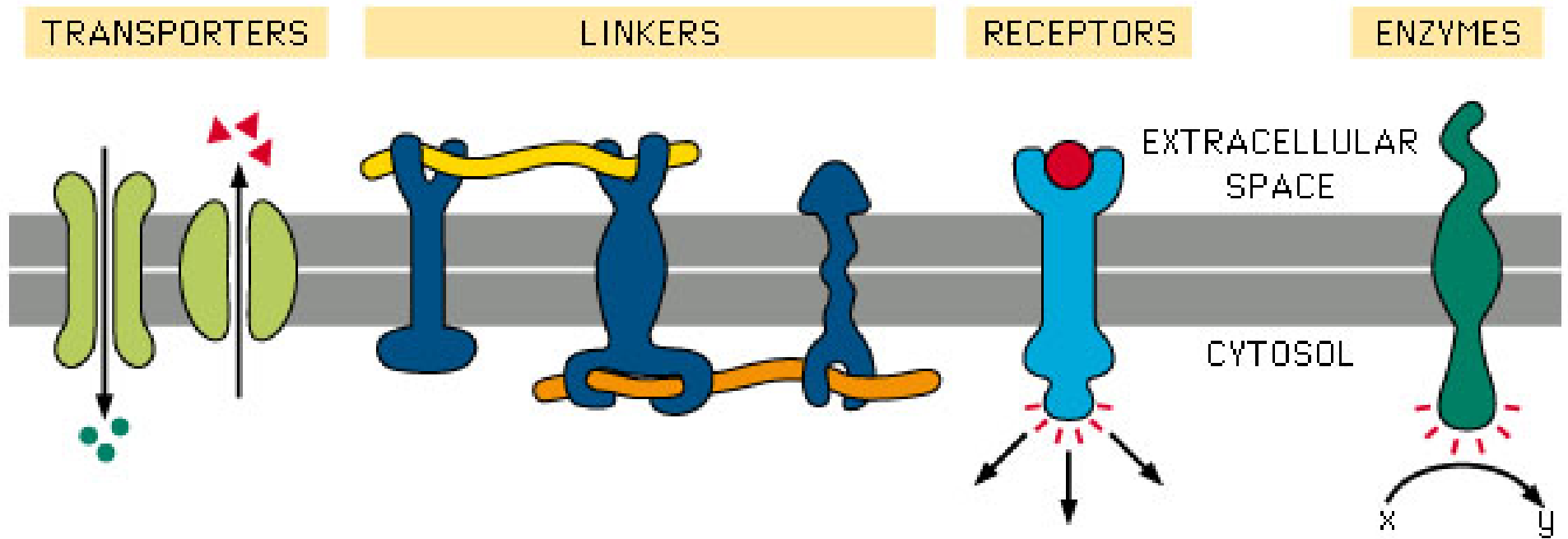
(C)

Ha belemerül akkor át is szeli a membránt!

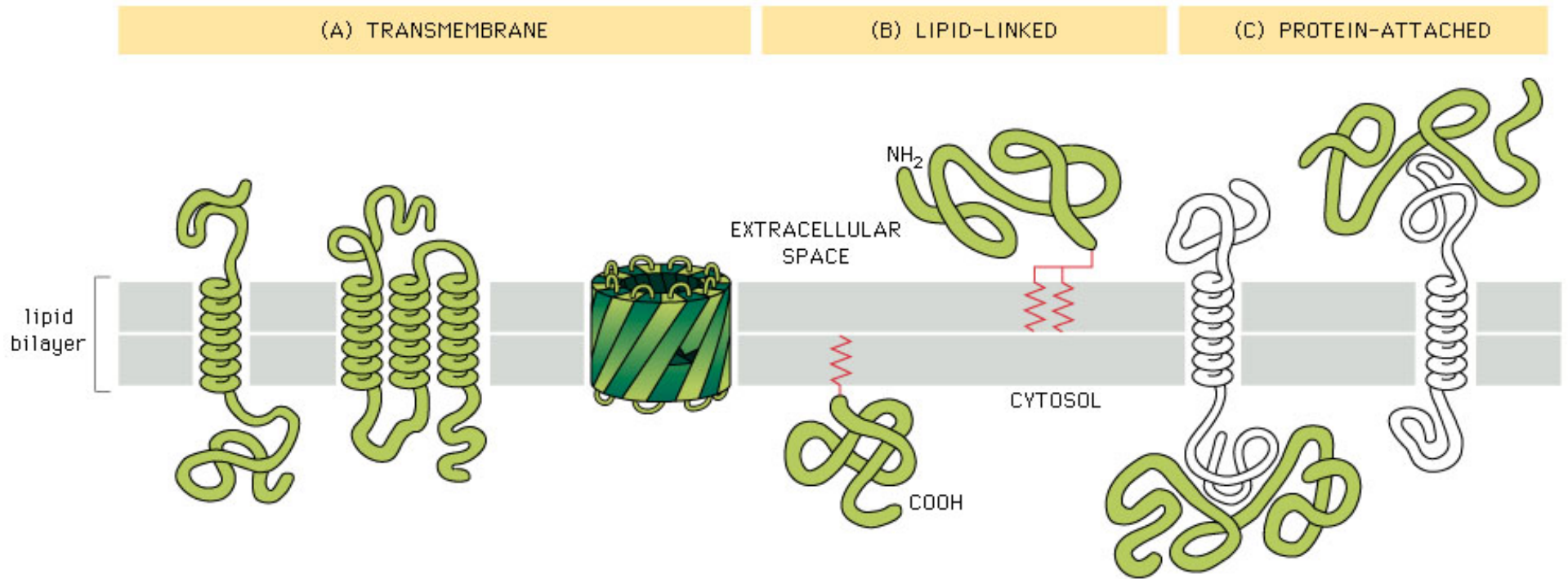
From The Art of MBoC³ © 1995 Garland Publishing, Inc.

Szénhidrát láncok kötnek fehérjékhez is – sejtfelszín szénhidrátban gazdag: sejtburók = glycocalyx

A plazmamebrán fehérjéinek funkciói

A membrán fehérjék kölcsönhatása a lipid kettősréteggel

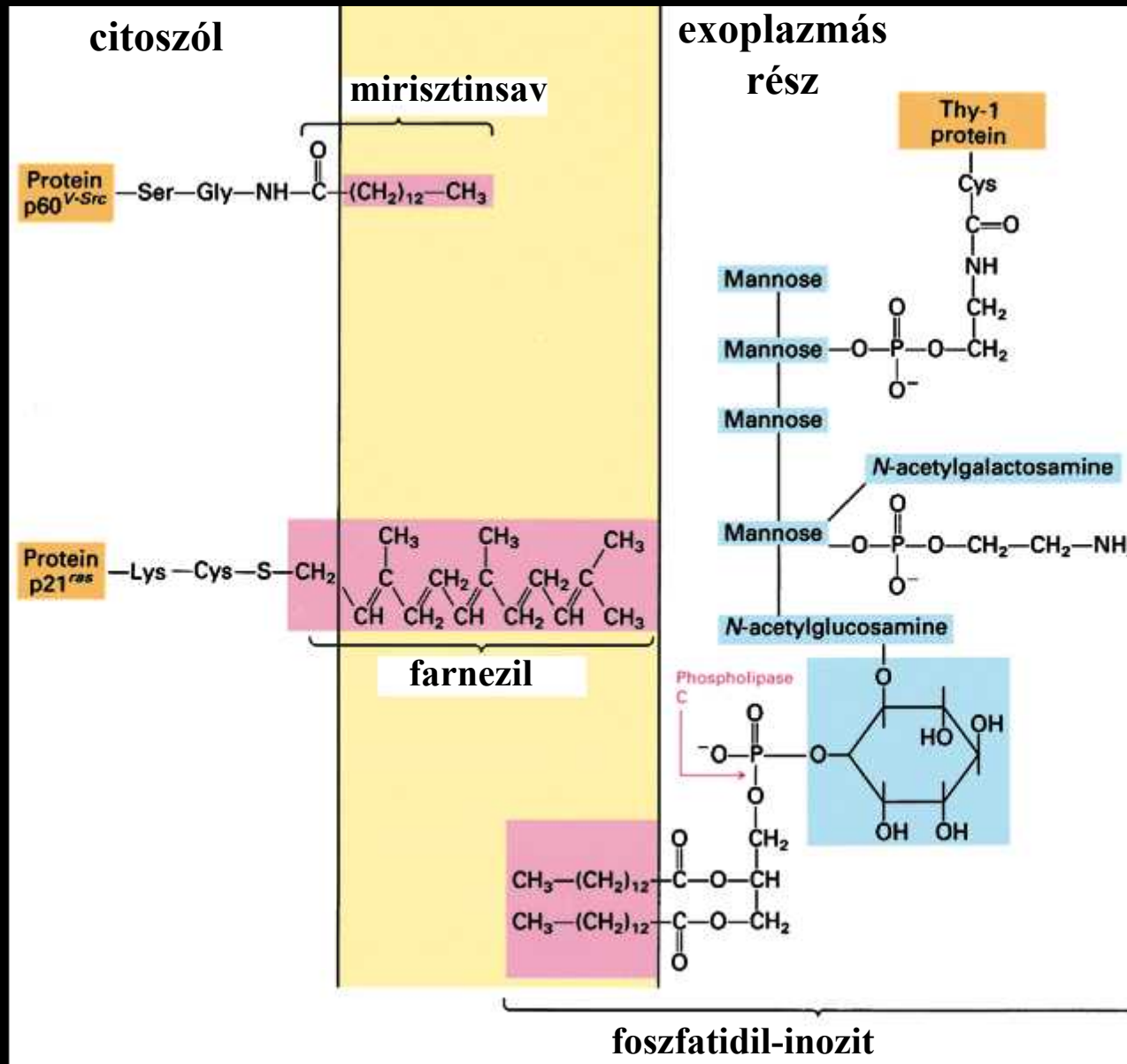

©1998 GARLAND PUBLISHING

Biokémiai:
Integráns
Perifériális

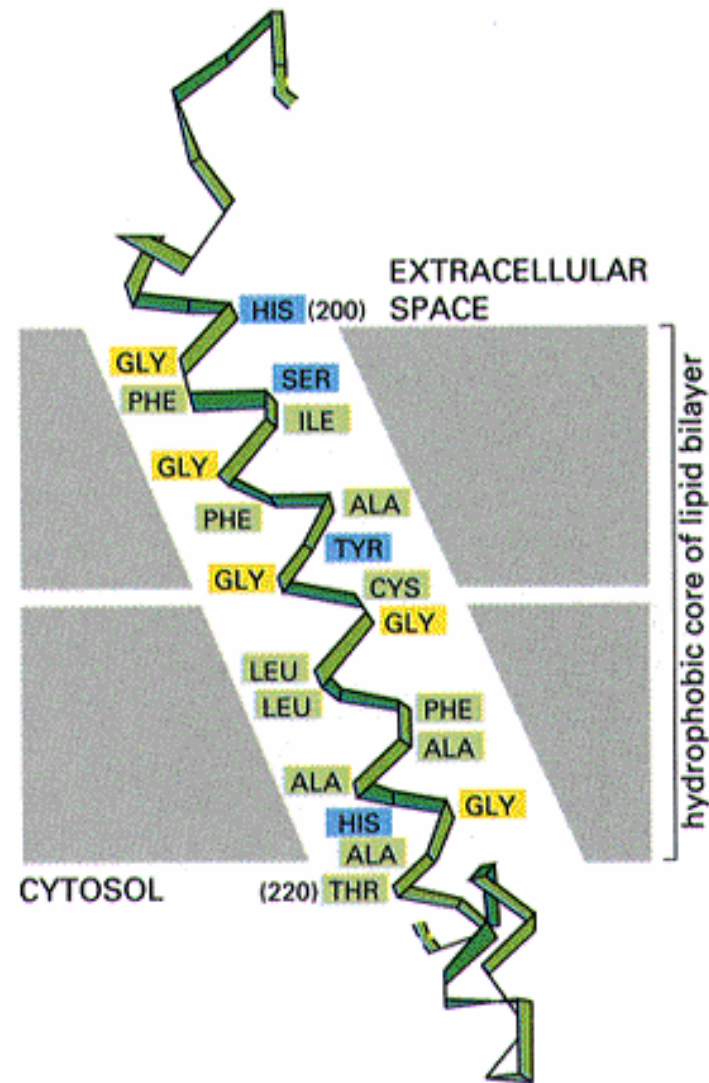
Molekuláris:
Transz-membrán
Lipid kötött – Lipo-protein
Fehérje kötött – másodlagos kölcsönhatás

Lipid kapcsolt fehérjék

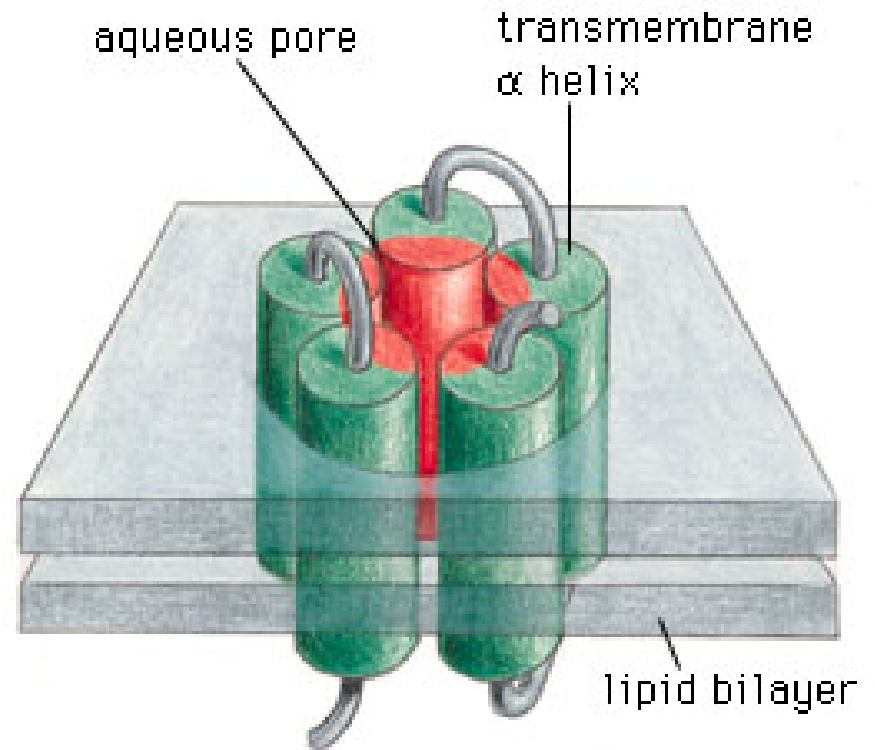
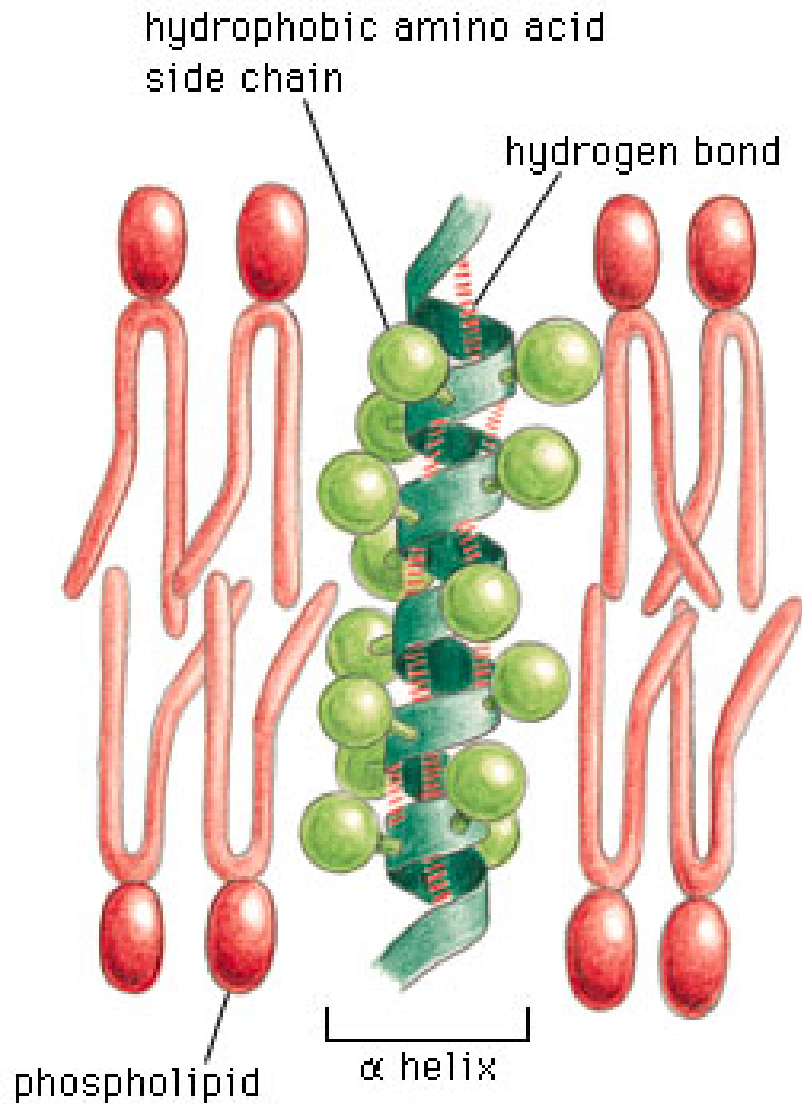
A legtöbb membránfehérje α -hélix-szel szeli át a kettős réteget

From The Art of MBoC³ © 1995 Garland Publishing, Inc.

Peptid kötések H hidat képeznek
Paláston hidrofób aminosavak (~30 aminosav/átszelés)

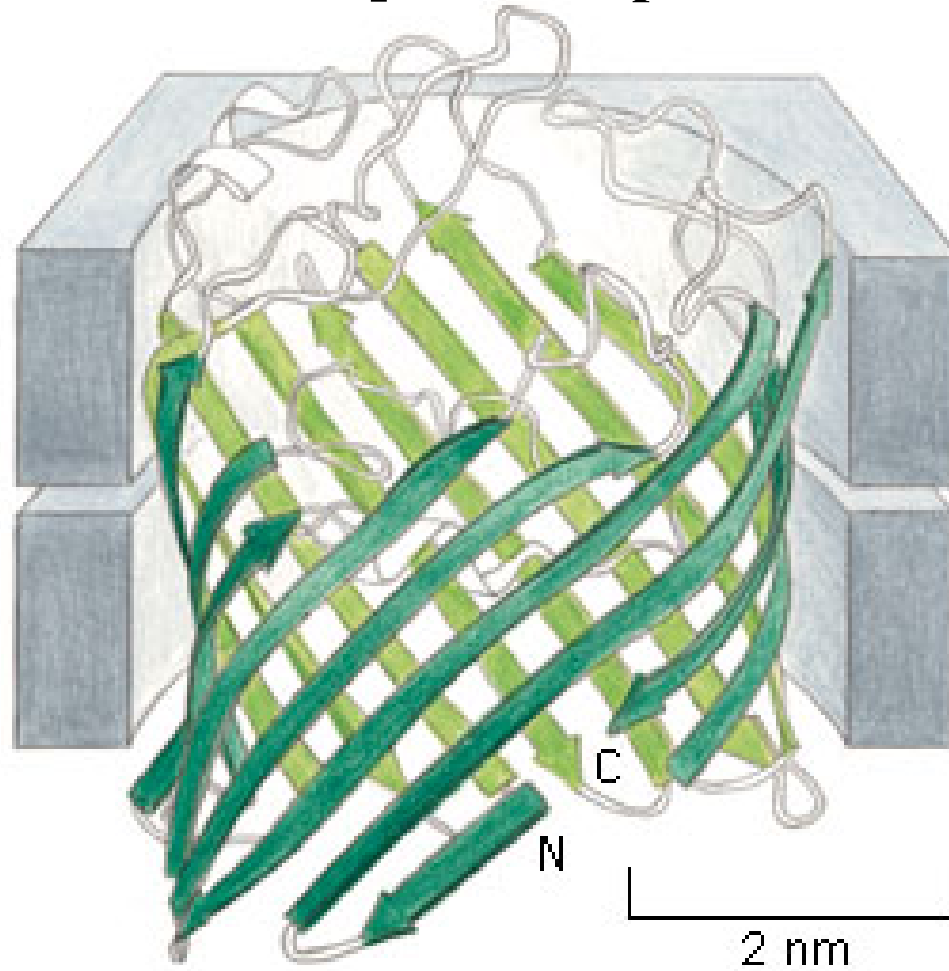
A legtöbb membránfehérje α -hélix-szel szeli át a kettős réteget

©1998 GARLAND PUBLISHING

©1998 GARLAND PUBLISHING

A *Rhodobacter capsulatus* porin csatornája

©1998 GARLAND PUBLISHING

β redő

Különböző szegmensek között H híd

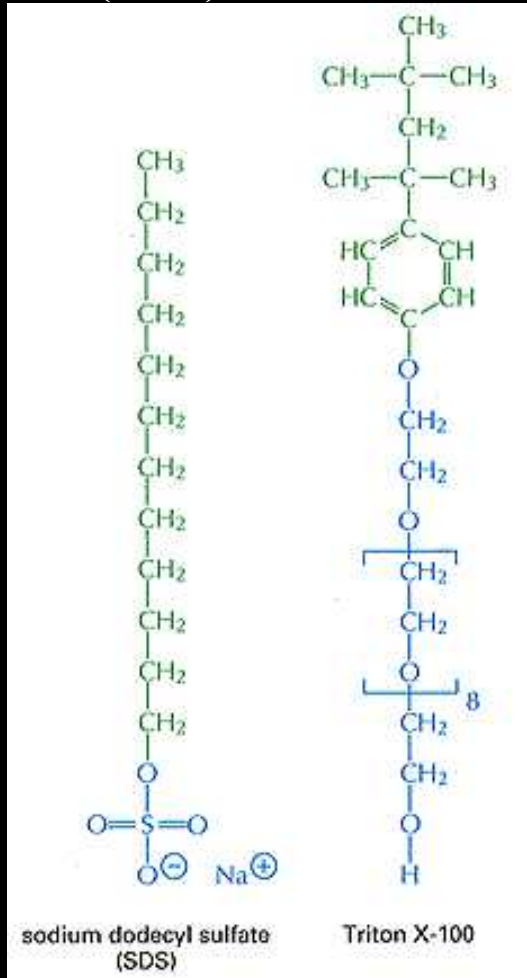
Legalább 2-szer szeli át a membránt

Membránfehérjék detergensekkel szolubilizálhatók és tisztíthatók

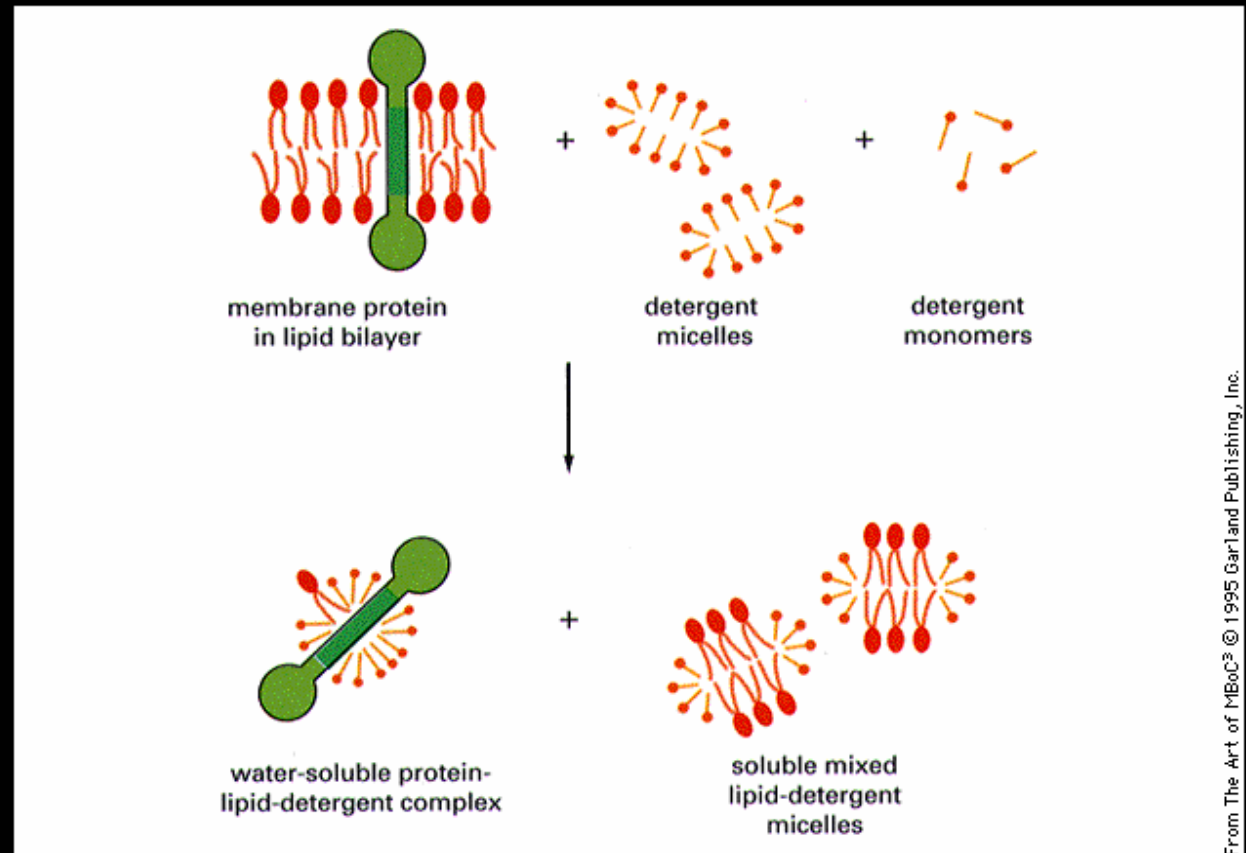
Töltött
(ionos)

semleges

Hidrofób magok vizes közegben összekapcsolódnak, fehérje kicsapódik. Oldatba csak detergensekkel vihetőek.

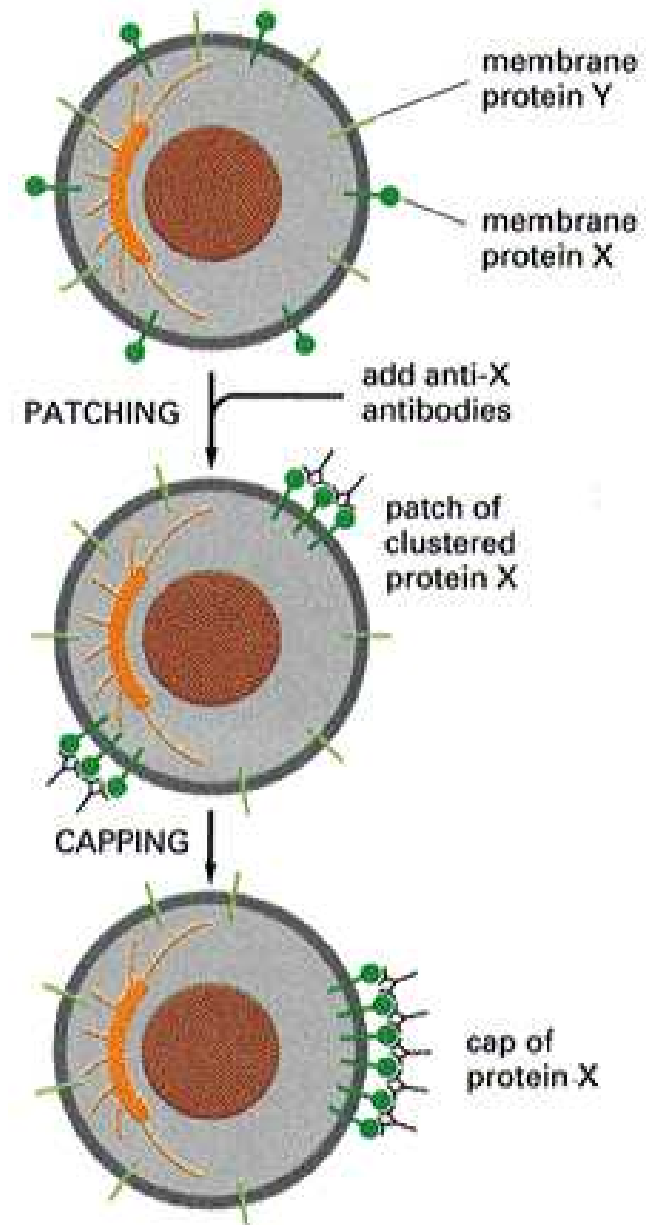
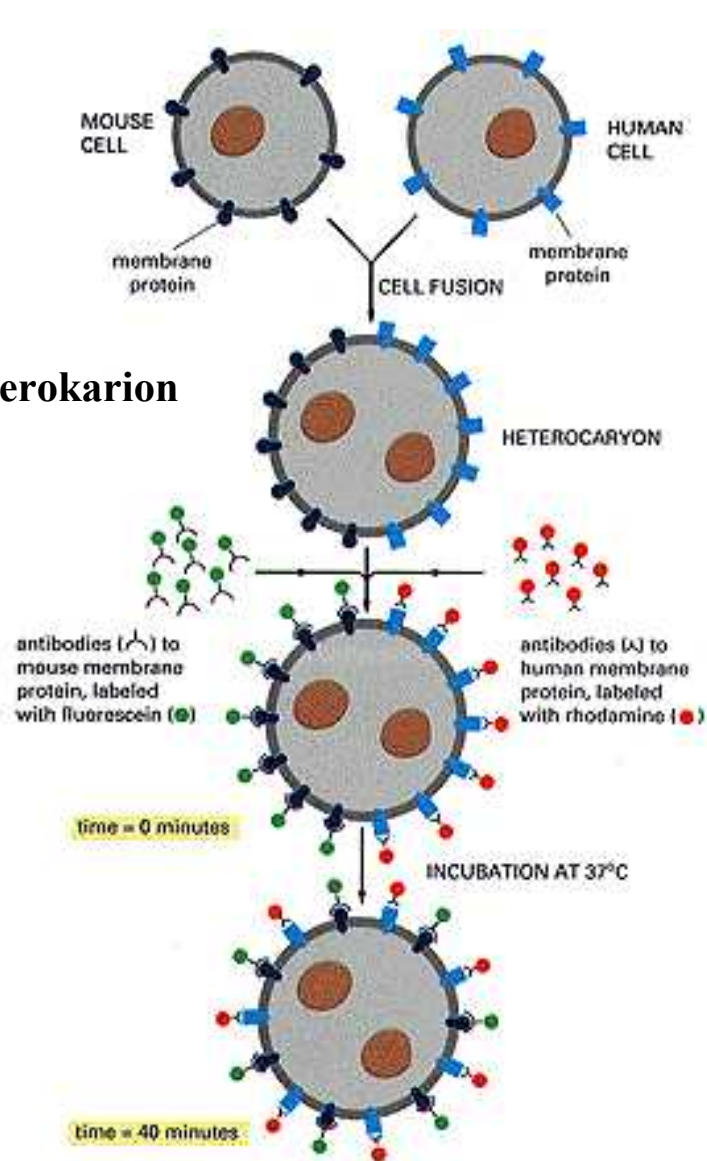

Amfipatikus molekulák

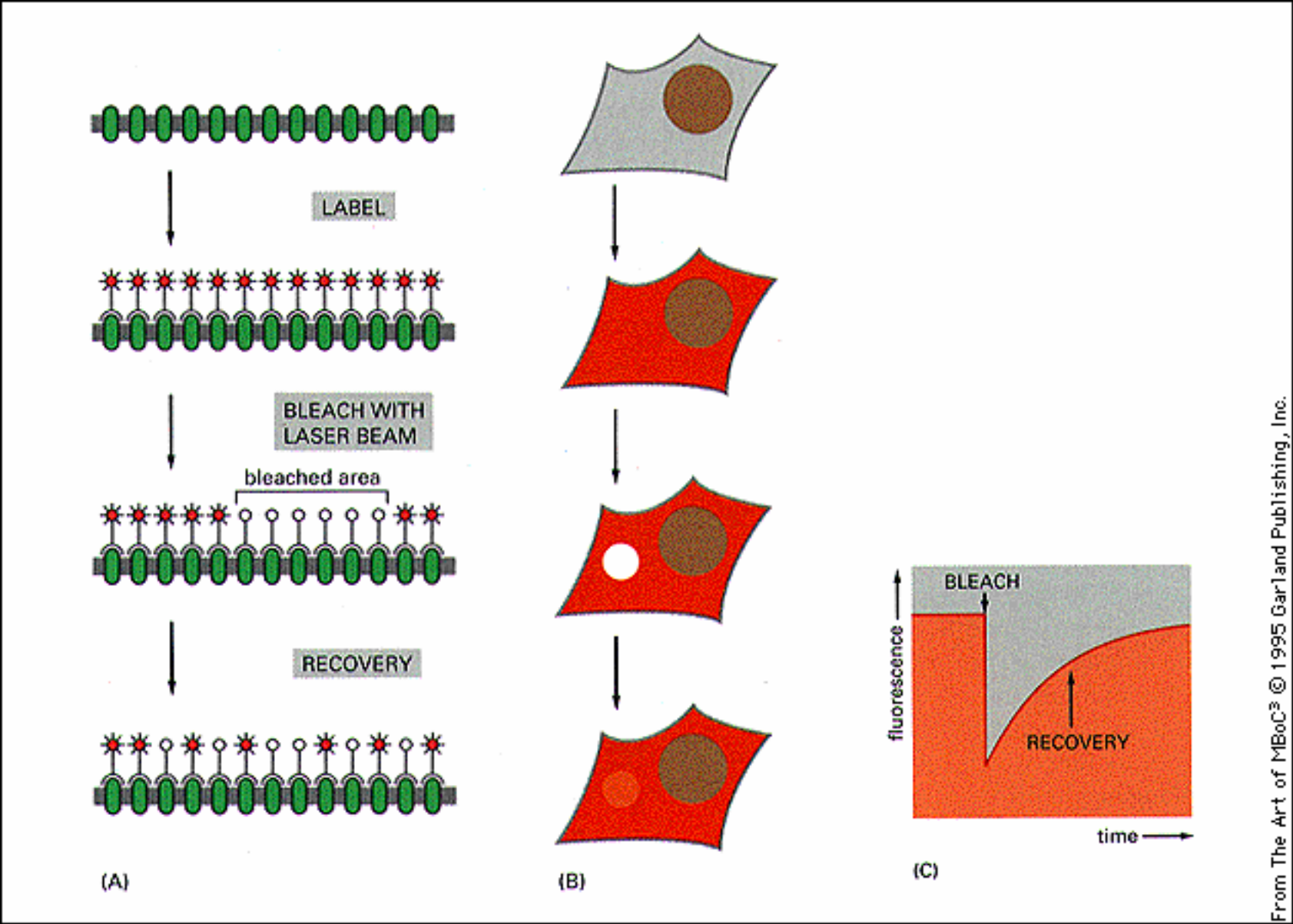

Sok membránfehérje is diffundál a membrán síkjában

heterokarion

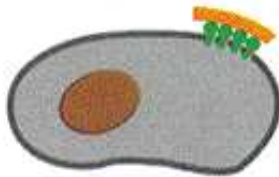
Fluorescence recovery after photobleaching (FRAP)

Membránfehérje diffúziója korlátozott lehet

Fehérjék aggregálódnak
(bakteriorodopszin)

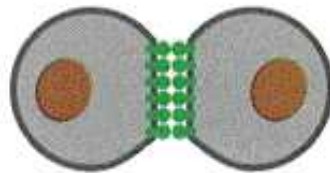

extracellulárisan

Makromolekulával kapcsolódnak

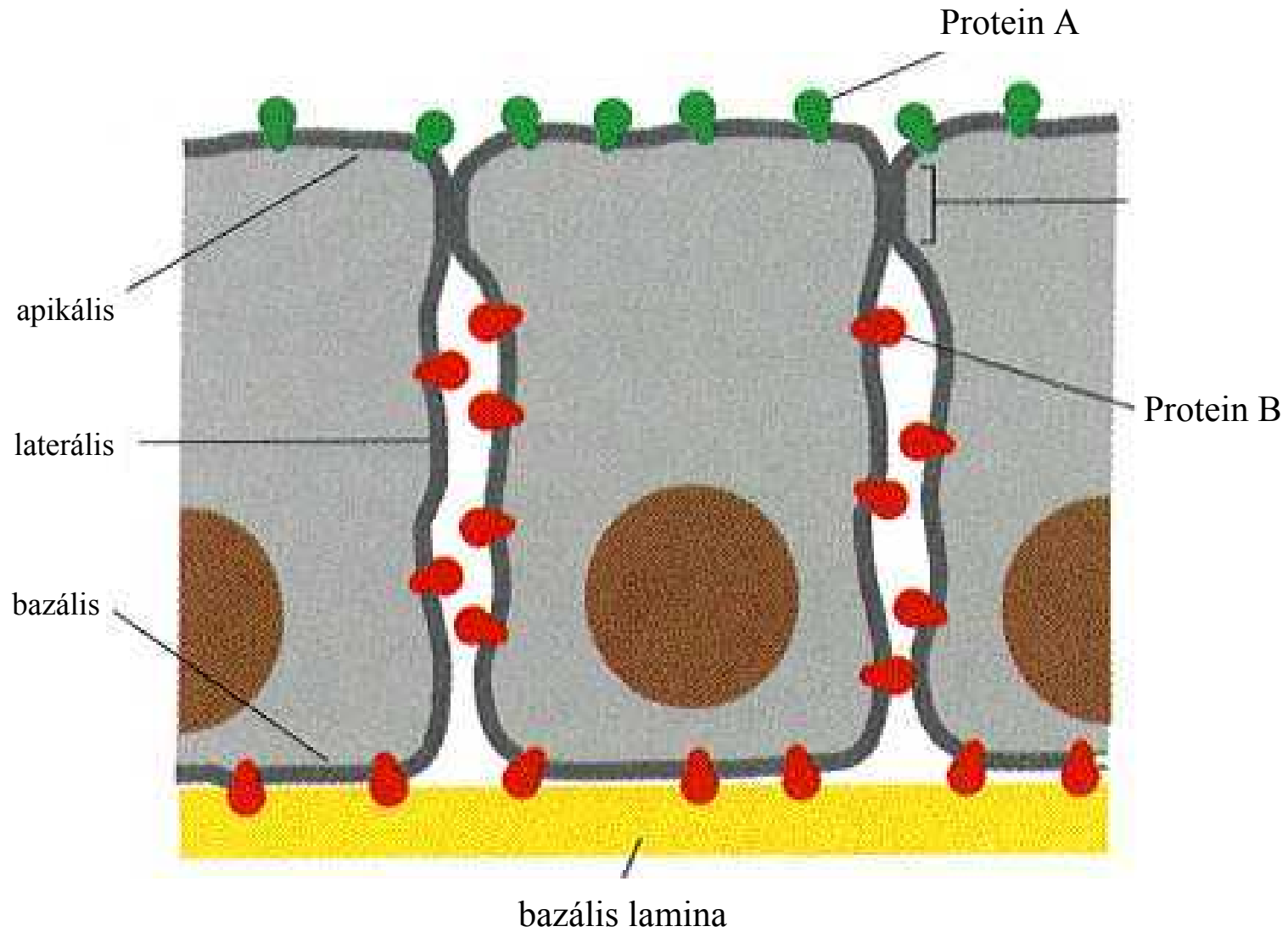
intracellulárisan

Intercelluláris barrierek gátolják a diffúziót
(tight junction)

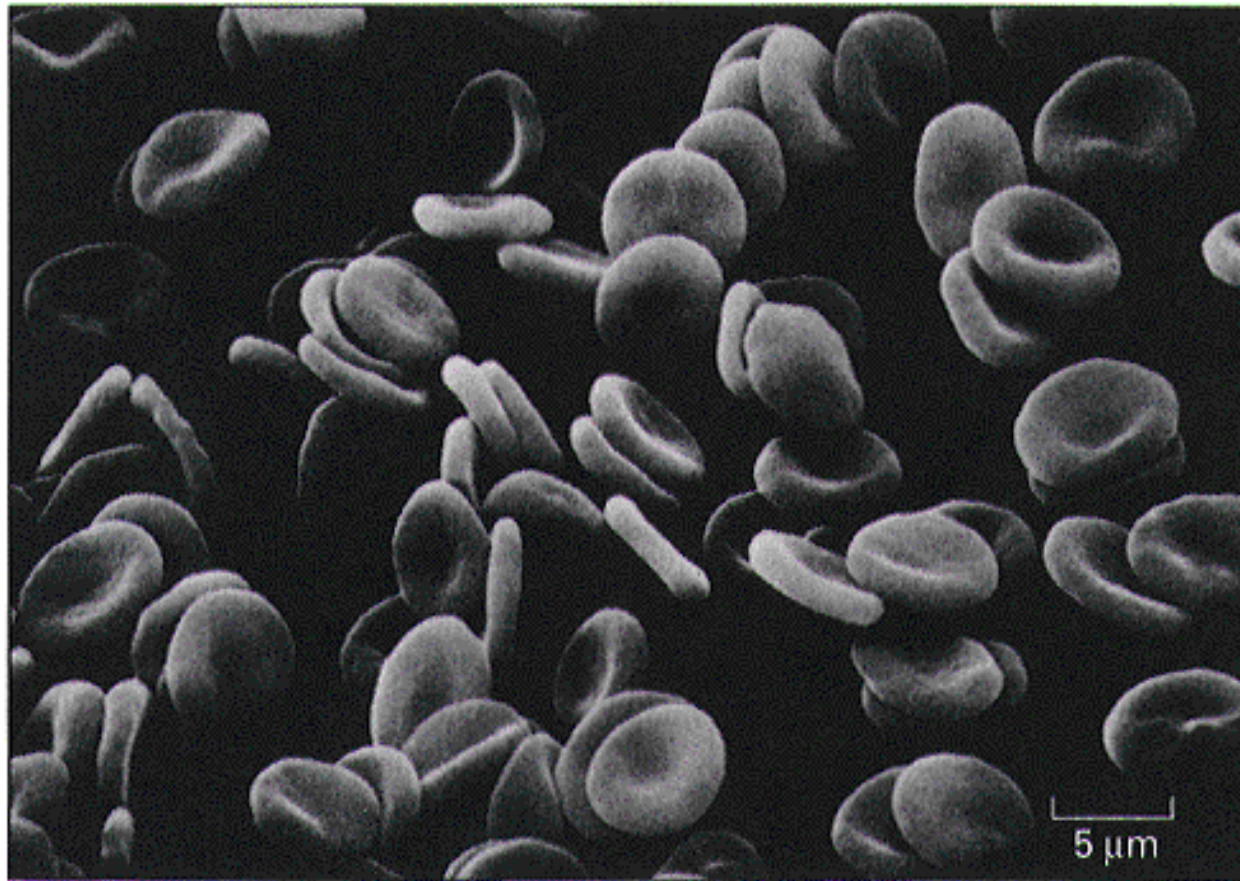
Bizonyos membránokban a fehérjék specifikus régiókban tömörülnek

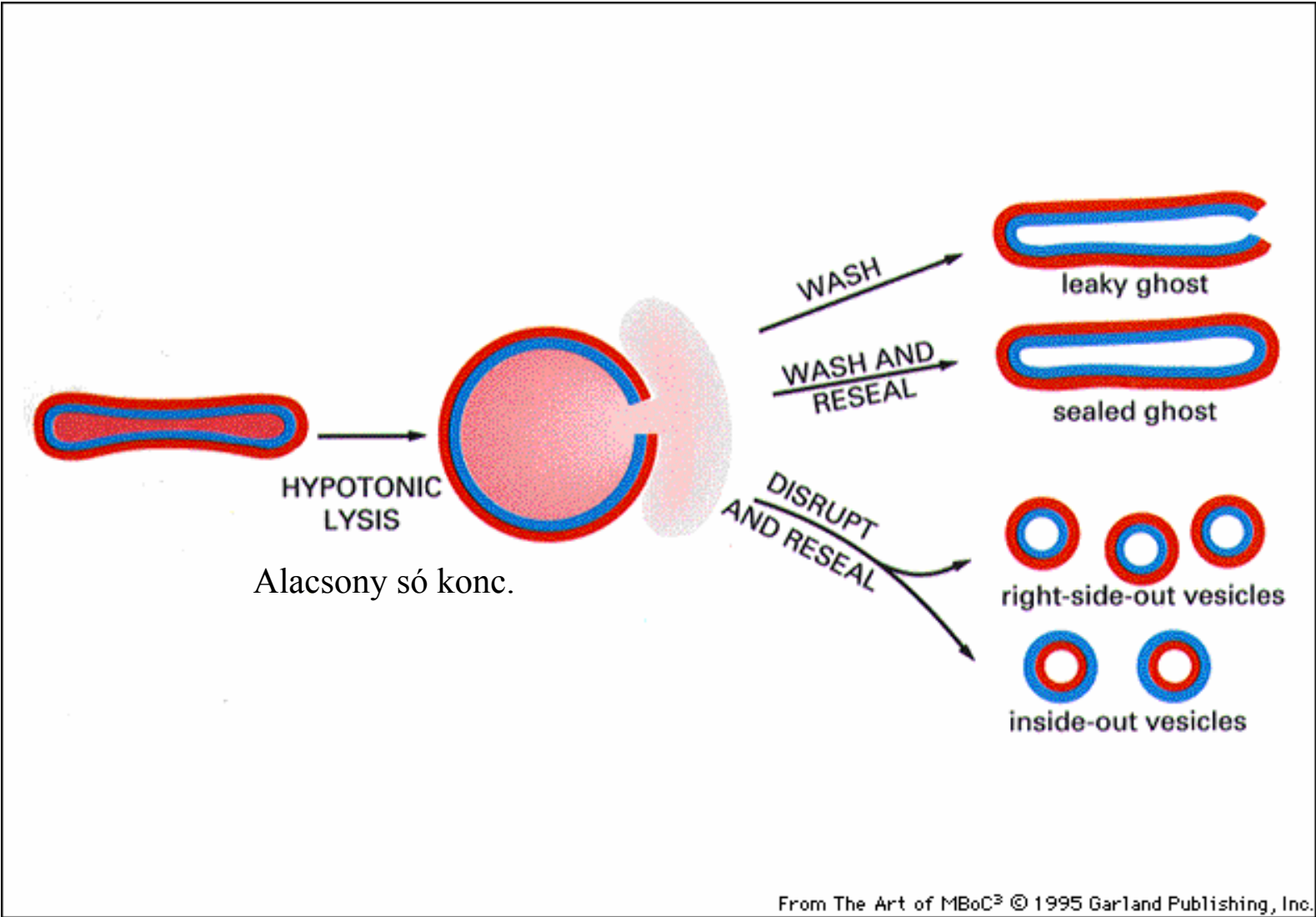
Hámsejt

A legjobban ismert eukarióta membrán: eritrocita membrán

- Könnyen hozzáférhető
- csak plazmamembrán, nincs organeluma. Más sejtben a plazmamembrán csak 5 %

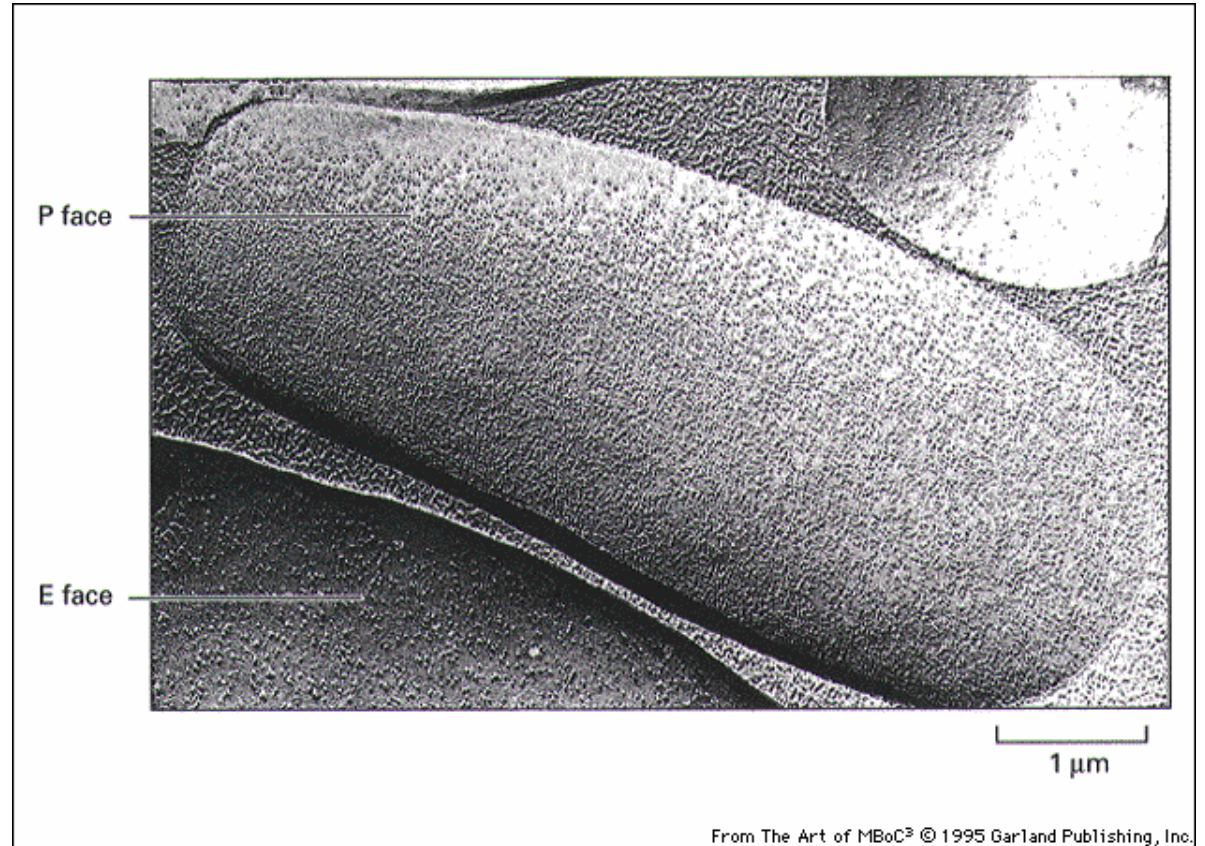
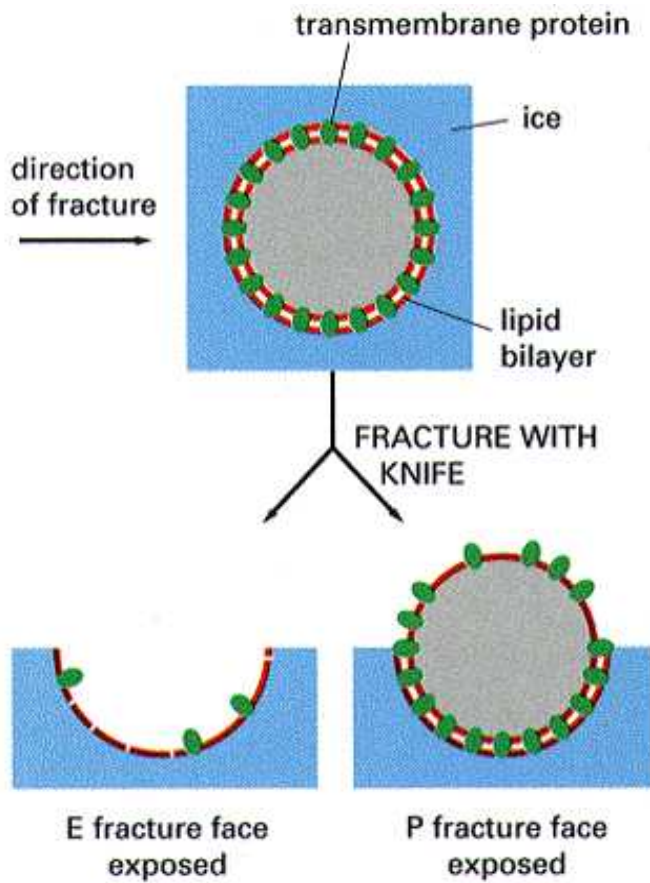

Alacsony só konc.

Fagyasztva töréses elektronmikroszkópia

Folyékony Nitrogénben

Törés a hidrofób rétegben